

Україна у фокусі

20 – 26 серпня 2012 року

ЗМІСТ

<i>I. Огляд політичних подій за тиждень.....</i>	<i>3</i>
<i>II. Аналітична довідка.....</i>	<i>4</i>
<i>Демократичні процеси.</i>	
<i>Президентський екватор: із тяжким багажем за спиною.....</i>	<i>4</i>

I. Огляд політичних подій за тиждень

20
серпня

Об'єднана опозиція подала позов до Вищого адміністративного суду України з тим, аби розпочати процедуру імпідменту Президента. Про це заявили чільники опозиції Арсеній Яценюк та Олександр Турчинов. До позову приєдналося 300 опозиціонерів, під документом стоїть підпис і Юлії Тимошенко. З-поміж протиправних дій Президентові закидають: ухвалення пенсійної реформи, що збільшила пенсійний вік українцям, незаконне підписання Податкового кодексу, закону про мови, тиск на суддів Конституційного суду тощо.

Затримали лідера руху «Українська європейська перспектива» Василя Даниліва, якому закидають організацію замаху на колишнього віце-президента банку «Родовід» Сергія Дяченка. Василь Данилів має бізнес у Східній Європі і останні роки проживав у Чехії, відомий як людина, що допомагала отримати притулок у Чехії экс-міністру економіки Богдану Данилишину та чоловіку экс-прем'єра Олександрю Тимошенко. Мати затриманого звернулася по допомогу до уповноваженого з прав людини Валерії Лутковської.

21
серпня

Суд завершив розгляд касаційної скарги Юлії Тимошенко на вирок у газовій справі, проте висновку так і не оголосив. В опозиції кажуть, що це пряме свідчення, що рішення ухвалюватиметься в адміністрації президента. Однак існує й думка окремих експертів, які вважають, що суд прагнучим сформулювати рішення, яке частково задовольнить вимоги захисників Тимошенко.

22
серпня

Скандальний «мовний» закон і надалі шириться українськими теренами. Надання регіонального статусу російській мові цими днями відбулося ще й у Миколаєві, Харкові та Херсоні. Зокрема, у Миколаєві під будівлею міськради сталася масова бійка між прихильниками та противниками «мовного» закону. Відтак статус регіональної російська мова вже отримала в Одесі, Херсоні, Севастополі, Харкові, Миколаєві, Донецьку, Запорізькій, Херсонській, Луганській, Дніпропетровській, Одеській областях та Криму.

Другий Президент України Леонід Кучма заявив, що «мовний» закон не працює на національну ідею й незалежність української держави. На його думку, проблема регіональних мов надто політизується й вирішують її несвоечасно.

Як відомо, статус регіональної надається поки що тільки російській мові, ініціаторів запровадження болгарської, румунської, угорської мов, мови кримських татар звинувачують або в розпалюванні міжнаціональної ворожнечі, або вважають цю ініціативу не на часі.

23
серпня

Звільнити з ув'язнення Юлію Тимошенко та Юрія Луценка закликав українську владу міністр закордонних справ Канади Джон Баїрд. За його словами, другий вирок Луценку є «останнім прикладом безсумнівно політичного упередження у судовому переслідуванні представників української опозиції». Крім того, на його думку, така тенденція ставить під сумнів бажання чинної влади провести чесні парламентські вибори.

24
серпня

Україна відзначила 21-річницю Незалежності. У Києві прихильники опозиції пройшли ходою від Михайлівської площі до парку імені Шевченка, несучи плакати на підтримку української мови й скандуючи гасла «Владу – геть!», «Імпічмент – президенту!». Прихильники влади зібрались на Софійській площі за відгородженим парканом і слухали пряму мову Президента України Віктор Януковича з палацу «Україна».

II. Аналітична довідка

✓ Демократичні процеси

ПРЕЗИДЕНТСЬКИЙ ЕКВАТОР: ІЗ ТЯЖКИМ БАГАЖЕМ ЗА СПИНОЮ

24 серпня Україна відзначила 21-у річницю здобуття незалежності. У цей же час свого екватору добіг президентський термін Віктора Януковича, якого було інавгуровано на цю посаду 25 лютого 2010 року. За два з половиною роки президентства рівень його популярності різко впав: за даними Центру Разумкова, якщо в квітні 2010 його діяльність повністю підтримували 40,9% громадян України, то вже в серпні цього року таких виявилось лише 12,6%. При цьому пропорційно зросла й кількість тих, кому була не до вподоби його політика – з 28,5% до 47%. Ключі до розуміння такого падіння президентського рейтингу може дати короткий огляд результатів президентської діяльності в основних соціально-політичних сферах за два з половиною роки його каденції.

*Що вдалося і чого не вдалося
Віктору Януковичу за половину
свого президентського терміну?*

У сфері державного управління. Цілком очевидно, що найбільших досягнень Віктор Янукович здобув саме на цьому напрямку, що, втім, принесло куди

більше шкоди функціонуванню системі органів влади в Україні. По-перше, Президенту вдалося добитися створення підконтрольної собі парламентської більшості у складі Партії регіонів, Комуністичної партії

України, Блоку Литвина та перебіжчиків з опозиційних фракцій. Це призвело до перетворення законодавчого органу на інструмент реалізації президентських ініціатив, в якому представники правлячої більшості голосують за вказівками з Адміністрації Президента, а опозиційні депутати позбавлені будь-яких важелів впливу на законодавчий процес. По-друге, з допомогою парламентської коаліції Президент сформував лояльний до себе уряд на чолі з Миколою Азаровим, який, у свою чергу, було включено до жорсткої управлінської ієрархії, на верхівці якої стоїть сам Віктор Янукович. По-третє, саме з подачі Президента Конституційний Суд з грубими порушеннями законодавства скасував конституційну реформу 2004 року й увів у дію Конституцію зразка

У боротьбі з корупцією.

Зосередивши у своїх руках всі важелі впливу на державну політику, Віктор Янукович, утім, не зміг подолати традиційну хворобу української держави – корупцію. Більше того, протягом двох з половиною років його правління її обсяги лише зростали. Найбільш яскравим прикладом небажання Президента ламати існуючу систему корупційних відносин на найвищих щаблях стала історія з прийняттям пакету антикорупційних законів у 2010 році. Саме завдяки наполяганням Віктора Януковича парламент вирішив скасувати низку прийнятих раніше законів про боротьбу з корупцією і натомість ухвалив майже аналогічний закон за авторством глави держави. Однак прийнятий документ не містив кількох важливих запобіжників поширенню корупції, внаслідок чого законодавчу основу антикорупційної

1996 року, яка повернула главі держави значний масив повноважень. Законодавче розширення повноважень Президента було доповнено новим законом «Про Кабінет Міністрів» і указом про реорганізацію центральних органів виконавчої влади, які поставили виконавчу гілку влади під повний контроль глави держави. У результаті Президент де факто отримав усю повноту державної влади, а разом із нею – й відповідальність за її реалізацію. Найбільш небезпечним у цій ситуації стало те, що заради досягнення цієї мети в країні було нівельовано розподіл влади та систему стримувань і противаг, що негативно позначилося на функціонуванні всього державного апарату.

політики було послаблено. Навіть більш важливим стало те, що за вказаний проміжок часу сам Президент став головним символом корупції в державі: незаконно приватизувавши державну резиденцію в Межигір'ї, глава держави протягом 2010-2012 років розгорнув там масштабне будівництво, оформлене на підставні фірми, непрямо пов'язані з його найближчим оточенням. Апофеозом поширення корупції стала підготовка країни до Євро-2012, в ході якої на інфраструктурні проекти було витрачено шалені гроші, а тендери на будівництво вигравали наближені до членів уряду приватні структури. Як наслідок, наприкінці 2011 року в рейтингу сприйняття корупції Transparency International Україна опинилася на 152-у місці з 183 можливих, втративши в порівнянні з минулим роком 18 позицій.

У сфері судочинства.

Розвиток судової гілки влади за два з половиною роки президентства Віктора Януковича став логічним продовженням вищевказаних тенденцій. Завдяки судовій реформі в липні 2010 року система судів загальної юрисдикції була поставлена під контроль виконавчої влади. Разом із різким посиленням політичного тиску на суддів з боку правлячої команди ця гілка влади дуже швидко втратила свою незалежність. Яскравим свідченням цього стала низка політично мотивованих судових процесів над лідерами опозиції, зокрема экс-Прем'єром Юлією Тимошенко та экс-Міністром внутрішніх справ Юрієм Луценком. В ході цих справ підсудні були фактично позбавлені права на захист, а суд виявився слухняним виконавцем побажань державного обвинувачення, у результаті чого обох

було засуджено до кількарічного ув'язнення. При цьому перебіг судових процесів наочно продемонстрував їх керованість з боку Президента, який таким чином позбувся двох політичних опонентів. Картина доповнювалася судовими рішеннями на користь державної та місцевої влади, які приймали без належного обґрунтування і з грубими порушеннями законодавства. Прикладами цього були, зокрема, два рішення місцевого суду заборонити журналістам проводити акції протесту біля резиденції Президента в Межигір'ї, а також масові судові заборони мітингів і демонстрацій в різних куточках України. Підтвердженням невтішного стану з незалежністю судів стало різке погіршення рейтингу України за цим показником із 4.50 у 2006 році до 6.00 у 2011 році, зафіксоване в доповіді Freedom House «Нації в транзиті».

У царині прав і свобод людини.

Так само на Президента Віктора Януковича можна покласти велику долю відповідальності за масові порушення прав і свобод людини, які протягом першої половини його каденції набули небезпечного поширення. Найвідчутнішого удару за цей час зазнала свобода слова. Якщо протягом 2010 року найбільш поширеним проявом обмеження свободи слова була самоцензура з боку власників і редакторів ЗМІ, які побоювалися негативної реакції нової влади, то з часом представники правлячої команди повернулися до звичних методів тиску на журналістів. У результаті вже в 2012 році практично всі телевізійні канали та більшість друкованих видань свідомо викривлювали подавану інформацію

на користь влади, у той час як незалежні мас-медіа опинилися перед загрозою кримінальних переслідувань, прикладом чого стала, зокрема, активна кампанія проти каналу «ТВі». Велася також політика на обмеження свободи зібрань, внаслідок чого кількість негативних реакцій органів влади на протестні акції, згідно з даними Центру дослідження суспільства, протягом 2010-2011 років різко зросла. Найбільш активних учасників протестного руху піддавали кримінальним переслідуванням за зазвичай надуманими звинуваченнями. Масові порушення прав людини вкупі з негативними тенденціями в державному управлінні призвели до того, що за підсумками 2010 року Україна, за класифікацією Freedom House, з

категорії «вільних» країн потрапила в категорію «частково вільних». Так само впав рейтинг країни і за

У соціально-економічній царині. Обіцянки здійснення масштабних соціально-економічних реформ стали однією із запорук перемоги Віктора Януковича на президентських виборах 2010 року. Втім, за два з половиною роки свого президентського правління його команда не зуміла втілити в життя жодну з них. Ті ж законодавчі ініціативи, які отримали назву «реформ» від представників правлячої команди, зводилися переважно до введення нових способів наповнення бюджету за рахунок широких верств населення. Так, Податковий кодекс, прийнятий наприкінці 2010 року, призвів до посилення адміністративного та фіскального тиску на представників малого й середнього бізнесу, лишивши саму систему оподаткування практично без змін. Так само зміни до пенсійного законодавства, ухвалені влітку 2011 року, обмежилися підняттям віку виходу на пенсію для жінок,

У сфері міжнародних відносин. Українське хитке положення виявилось і на міжнародній арені. Протягом першої половини свого президентського терміну Віктор Янукович намагався балансувати зовнішню політику, шукаючи підтримки як Європейського Союзу, так і Росії, однак у підсумку зіпсував стосунки з обома сторонами. На європейському напрямку всі успіхи в переговорах із ЄС щодо угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі було нівельовано ув'язненням Юлії

показником свободи слова (також Freedom House): у 2011 році Україна опустилася на 130-е місце.

зменшенням бази для нарахування майбутніх пенсій і погіршенням умов пенсійного забезпечення для більшості працездатних громадян. Переважна ж більшість інших задекларованих Президентом реформ – земельна, трудова, житлова, медична – досі лишаються на стадії розробки. Ще однією відчутною поразкою нової влади з чолі з Віктором Януковичем став зрив співпраці з Міжнародним валютним фондом внаслідок небажання уряду піднімати ціни на газ для населення. Ситуацію лише погіршили передвиборчі популістські обіцянки Президента, озвучені ним у березні цього року, що ризикують спустошити державний бюджет, який відтепер не можна буде поповнити за рахунок іноземних кредитів. Відтак після парламентських виборів у жовтні цього року українська економіка ризикує знову опинитися в кризовому стані.

Тимошенко та небажанням глави держави прислухатися до закликів своїх європейських колег. Попри те, що в березні цього року парафування тексту угоди було завершено, її підписання й ратифікацію було відкладено на невизначений термін і поставлено в пряму залежність від звільнення экс-Прем'єра та проведення демократичних парламентських виборів. При цьому за два з половиною роки Віктору Януковича вдалося настільки зіпсувати свій міжнародний імідж, що більшість провідних західних політиків

уже бойкотують зустрічі з ними. Не відбулося будь-якого прориву й на російському напрямі. З одного боку, главі держави поки вдалося утриматися від приєднання України до інтеграційних проектів Росії на кшталт Митного союзу чи передачі власної газотранспортної системи під контроль північного сусіда. Однак різке послаблення позицій

українського Президента на міжнародній арені зробило його вразливим до тиску з боку Росії, який, вочевидь, лише посилиться після парламентських виборів. У разі проведення їх із суттєвими порушеннями і відповідної негативної реакції Європи та США Україна ризикує стати більш поступливою до вимог Росії.

Висновки

Таким чином, суттєве падіння рівня підтримки Президента Віктора Януковича протягом першої половини його каденції стало закономірним наслідком його діяльності на своїй посаді. З одного боку, він виявився нездатним виконати свої передвиборчі обіцянки, передусім у соціально-економічній сфері, наслідком чого стало поступове погіршення рівня життя населення. З іншого боку, багатьох українців відвернули його авторитарні методи управління державою, які призвели до монополізації державної влади в його руках, ліквідації політичної конкуренції та згортання основних прав і свобод. Відповідно, перші два з половиною роки президентської каденції Віктора Януковича стали періодом згаяних можливостей і регресу демократичного розвитку країни.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (<http://dif.org.ua>).

Аналітики фонду «ДІ»:

Ірина Бекешкіна

Марія Золкіна

Юлія Ільчук

Олексій Сидорчук

Головний редактор випуску: Ірина Філіпчук